

POLAZIŠTA

SUSRET – PUT PREMA BOGU, ČOVJEKU I SEBI

Nikola Hohnjec

SUSRET KAO STVARNOST ŽIVOTA

Susret je *imperativ* našeg vremena. Uoči ovogodišnje molitvene osmine za jedinstvo kršćana stoji napisano¹: Mogu li dvojica putovati zajedno ako se ne sretnu? Pitanje starih mudraca upućeno je kršćanima našeg vremena i prostora. Treba se sresti. Ali za to je premalo uzajamnog povjerenja. Treba se osloboditi neiskrenosti i sebljublja. Da to postoji, onda bi se dogodila i potreba da se nađemo zajedno, da molimo, porazgovaramo i zajedno radimo. Ovakvo razmišljanje vrijedi za dijalog, nas međutim zanima susret. Susret počinje i živi uistinu od riječi, od riječi osobe drugoj osobi.² To vrijedi posve općenito. Osobito značenje riječi dolazi ipak u nastojanju za istinom. Susret pruža otvaranje mogućnosti i širina. On otvara *razvoj*.

Stvarnost razvoja i rasta upućena je na susret, i obratno. Trebaju biti u ravnoteži. Razvoj bez susreta tvori prazninu. Gdje je susret počeo, tu je razvoj izgubio svoje pravo mjesto i, obratno, gdje razvoj određuje čovjekovo življenje, tu ne može doći do susreta u punom smislu riječi.³ Riječ susret nije doduše nova kao riječ, ali je kao stvarnost *neka vrsta otkrića* i u posljednjim desetljećima dosta se upotreb-

ljava. U godinama poslije rata pa sve dosad dosta se govori o susretima. Prvo je to bilo na teološkom području. Duhovno i životno susretu pristupa Guardini.⁴ Boros obrađuje kršćansku antropologiju kao susret između ljudi i prema Bogu.⁵ Konačno je tu Frossard sa svojim susretom – kako je osobno doživio i susreo Boga i obratio se na njegov put.⁶ Nekoliko desetljeća prije toga to je bio *religiozni doživljaj*.⁷ No doživljaj u odnosu na susret označava više unutarnje i subjektivno iskustvo, a nije upućen na druge, promjenu i obogaćenje. Odveć je stvar životne funkcionalnosti ili egzistencijalizacije da se susret svede na doživljaj. Što se prije oz-

1. Usp. natpis: V. BOGDANOVIĆ, *Upoznajmo se*, Crkva Božja, Izvori, Časopis za duhovni život (KPC) 28 (1985) 1,9.

2. Usp. W. DETTLOFF, *Begegnung im Wort...* 761.

3. Usp. O.F. BOLLNOW, *Begegnung und Bildung*, u: R. Guardini – O.F. Bollnow, ... 29.

4. R. GUARDINI, *Adventske propovijedi* i R. GUARDINI – O.F. BOLLNOW, *Begegnung und Bildung*, Würzburg, 1969².

5. L. BOROS, *Im Menschen Gott begegnen*, Mainz, 1967.

6. A. FROSSARD, *Bog postoji, ja sam ga susreo*, Zagreb, 1971.

7. Usp. O.F. BOLLNOW, *Begegnung und Bildung*, u: R. Guardini – O.F. Bollnow, ... 26.

načavalo s doživljajem, nije nebitno i nadiđeno, no doživljajno iskustvo više je stvar mekoće, a ovdje se radi o stvarnosti kako čovjek postoji i živi. Doživljaj može biti prilično subjektivan i previše nutarnji proces. Doživljavanje je duboko, što susret nije uvijek. Sve je u nutrini, a vanjsko je samo povod. Susret pak seže dublje jer po njemu se u nutrini postavlja zahtjev: *moraš mijenjati svoj život*. Susret je naime i vanjska i nutarnja i dinamička pojava. Susret ne nastaje iz duševnog života, nego iz vanjskog događanja. Susret je za čovjeka nešto potresno, on se ne izbjegava, već događa i mijenja ponašanje. Susret otud dobiva tvrdoću kao neumoljivost i neizbježnost. On u sebi ostaje cjelovit kad od čovjeka traži drukčije ponašanje. Znači da treba odgovoriti na poziv u susretu na primjereni način koji ne određuje subjekt, nego onaj tko ga susreće. Susret je gotovo posvećeno područje na kojem se odvijaju kontakti i rađaju preobraženja. Susret je slikovit način izričaja. Zato je okvir susreta veći nego upotreba riječi. Tako se danas govori *o mnogim stvarnostima kao susretu gdje to prije ne bi bilo moguće*.⁸ U susret se *prvotno* dolazi sa dva smjera u pokretu. Pretpostavlja se neko zbližavanje suprotnosti. Dva se broda mogu susresti, ali ne brod i svjetionik. Dva se čovjeka susreću na cesti, što je izvorno značenje susreta, ali susresti se u društvu već sadrži prenesen smisao. Susret znači nešto protivno, dakle drugi pokret. Zajednički susret jest nasuprotno susretanje, neka vrsta sudara. Ispravno je da se dva vlaka na paralelnim prugama u istom smjeru kretanja, makar s različitom brzinom, ne mogu susresti. Isto tako dva čovjeka na susretu po dogovoru ne doživljavaju susret kao nešto neočekivano, spontano i novo. Susret se uzima vrlo široko. Susret sadržava dakle *fizički dodir*.⁹ Fizički susret imamo kad se dvije kugle sudare i opet razidu. Nešto se slično događa kad se dvije životinje nađu zajedno u borbi za opstanak svoje vrste. Pa i čovjek, kad samo iza ugla i potajno pogleda, može samo fizički nekoga susresti. No i poslije prvog letimičnog susreta između ljudi već se nešto dogodilo, ono je tu i poslije toga moguće je da se ostvari ono važno ljudsko, a to je susret. Po navici na radnom mjestu ili putovanju susrećemo druge ljude. Poslovno sus-

polazišta

retanje nije ništa neobično. No kad gledamo lice i vidimo potrebu, kad vidimo brigu koja nas vodi do razmišljanja, kad sretnemo dobrotu koja nas dira, tu se onda odvija susret. Od drugoga sam pogođen tako da stupam na njegovo područje, osjećam se izazvan da zauzmem stav. Imamo dakle već upletenost i izmjenu koja je bliže stvarnosti susreta. Susret više razine odvija se, ako ga promatramo pojavno, na *biološkom* području. To se događa u prirodi kad sjeme imele padne ispod kore stabla i iz njega se kao parazit hrani i raste. On od njega živi, ali mu se nije suobličio. Možemo susresti neko voće tako da nam posluži kao hrana, ali to još nije susret, nego ga mogu susresti kao slikar. Tu od prvog i mogućeg biološkog susreta imamo stremljenje prema višoj razini. Tako izlazi da je veći dio događanja u stvarnosti susretanja već u neku ruku preneseno. Susret jednostavno pripada životu i u bogatstvu sadržaja uronjen je u njegove strukture i sustave. Zato su sva životna područja i iskustva moguća kao predmet susreta. Susret se može dogoditi s izvorom vode. Drukčije se doživljava izvor u kišovito vrijeme i u navodnjenom području, a drukčije u ljeti i u suhom kraju. Ono što je karakteristično i kao motiv trajno jest početak, pokret i žuborenje. Susret je moguć sa stablom: jednom zasađeno stablo kasnije može poslužiti kao građa ili ogrjev, ali ono može biti i dar za okupljanje. Šumar ga susreće iz perspektive korisnosti, a pjesnika i slikara može oduševiti i potaknuti na stvaranje. Tek poslije susreta s njim prilazi plodonosni uvid, stvaralačka klica i prodor novog. U mnogovrsnim susretanjima razotkriva se bit, tajna i ljepota stabla. Što se tiče cvijeta, botaničar će ga u susretu znati definirati, vrtlar mu pomaže u rastu, zaljubljeni će ga smatrati sredstvom prenošenja svoje sklonosti prema voljenoj osobi. Čim je netko življi i izvorniji u svojoj slici svijeta, tim je češći i njegov doživljaj susreta. Nekad nije bilo moguće reći da postoji susret s krajolikom. Da-

8. ibd.

9. Susret kao dar, njegove konkretne primjere i stupnjevanje na fizički, biološki i psihološki susret usp. kod: R. GUARDINI — O.F. BOLLNOW, *Begegnung und Bildung*, Würzburg, 1969², 10–19

nas se govori o susretu s razdobljem pa i sa stvarnošću tehnike. Tako se ne govori samo o susretu sa životnim zvanjem i životom općenito nego i o susretu s prirodopisom i matematikom. Ipak ima područja koja nisu primjerena stvarnosti susreta. Područja tehnike, apstrakcija, prirodopis ili matematika nisu partner susreta. Naime, matematika će izgubiti temelj svoje specifičnosti ako je egzistencijaliziramo. Susret je nešto životno, on mijenja i potiče. Ne radi se o povijesnom obliku, ne radi se o stvarnosti svijeta i svemira, nego egzistencijalni proces i događaj žive u nutrini i primjeni da nastane nešto novo i trajno. Zato se susret kao naše interesno područje događa između čovjeka i čovjeka. U susretu čovjek s drugim čovjekom vidljivo komunicira i tu je vrlo važan proces. Susret nastaje onda kad se dogodi iznenada, otvoreno, kad napravi dojam i proizvede promjenu. Susret je moguć kod čovjeka s radnog mjesta ili putovanja. Kad postajemo pažljivi, pripremamo susret. No sve se treba dogoditi spontano. Susret jest nešto izvan mojeg planiranja, nije unaprijed predviđen. Postoji samo neka spremnost i predispozicija. Inače je susret nešto iznenadno, on je slučajan i nepredvidiv. I to je vrlo važno za religiozno područje čovjeka s Bogom. Bitne stvari moraju naime biti darovane. Svaki susret budi osjećaj nezasluzenosti, hvale i divljenja. Odvija se dakle na *psihološkoj* razini, iz blizine i na odstojanju, u darivanju i primanju. Davanje i primanje prati svako uspješno i cjelovito susretanje. Susret omogućuje da se premosti odstojanje među ljudima. Susret time ne briše odstojanje, nego nudi prostornu igru za život. Ima susreta koji čitavom životu daju pečat i odlučuju o njemu. U susretu je ostvaren odnos koji nikad više neće prestat i može sav život iz temelja promijeniti.¹⁰ Tako taj početak i taj prvi susret ostaje nezaboravan: kada, gdje i kako je sve to počelo? Zato je susret otvaranje. Naime, čovjek ne može živjeti sam za sebe: nema života bez susreta. Zanimljiv je život dvojice studenata koji su sasvim oprečni po interesima i putu svojeg životnog studija.¹¹ Ako obojica dođu sretno do cilja, završetka studija, onaj koji je lutao, ali tražio istinu, više se spremio za život i zreliji je jer nije živio funkcionalno, samo u učenju i

polaganju ispita, nego tražeći smisao i istinu pa makar se pri tom na trenutke udaljio od cilja završetka studija. On studij nije smatrao sredstvom za kasniji život, nego je rješavao sadašnji trenutak. Ljudski život na putu zajedništva i suradnje, u grupi, prijateljstvu ili braku odvija se uvijek u dvostrukom pravcu: drugima *dajem udjela* u svojem životu i *od drugih primam*. Ako je susret pun i zreo, drugi će biti i prema meni pažljiv: licem će promatrati i ći prema licu, srest će se ono najizvornije s najizvornijim, pogled prema pogledu.¹² I tako može nastati odnos najrazličitijih oblika i intenzivnosti: pouzdanje i radno zajedništvo, prijateljstvo i ljubav i nasljedovanje. Susret je tek dio odnosa jer iza toga dolaze dijalog, prijateljstvo, poziv i nasljedovanje. Stvarnost susreta pretihodi naime vremenu dijaloga. S njim međutim ima zajedničkih točaka. Susret je upućen na manji broj osoba. On približava ljude stvaranju osobnih odnosa. Ide više u dubinu. Dok dijalog na neki način možemo institucionalizirati, susret ostaje nešto nepovredivo spontano i darovano. Susreti su često podareni ljudima koji se ne napinju, dapače ne zaslužuju ga. Ne radi se međutim o nužnosti. Osnovna činjenica tu je sloboda. Susret počinje u slobodi i u njezinom se ozračju razvija i rađa novim susretima.¹³

Naravno, susreti ne otvaraju samo putove i ne rješavaju uvijek probleme, nego mogu biti zapreka i mogu ništiti daljnje mogućnosti. Mogu biti nevažni jer ništa ne daju i guše nadu za eventualni novi mogući susret. Razumljivo da se ljudi poslije razočaranih ili možda uvredljivih susreta povlače. Svaki je susret naime rizik. Ali gdje se ljudi oslobađaju i nemaju više hrabrosti za susret, život zamire. Naime, sav

10. Usp. propovijed: B. SCHURR, *Entscheidende Begegnungen*, Dienst am Wort, Gedanken zur Sonntagspredigt 36(1985) 1, 48–51.

11. Usp. R. GUARDINI — O.F. BOLLNOW, ... 10–19.

12. ibd. 15 i A. Hegerfeld-Reckert... 44.

13. F. KRENZER — I. PAVIĆ... 92 u Vjeri kao susretu s Bogom dobro ocjenjuju slobodu: „Čovjek koga ispitujem želi da se poštuje njegova sloboda i da u tom susretu aktivno sudjeluje. Samo u sporazumu s nekim mogu ga upoznati.“

stvarni život jest susret. Zato je susret temelj života. Kako će pak neki susret ispasti, zavisi o tri uvjeta:¹⁴ kako dolazimo u susret; koga ondje susrećemo i što se tim susretom u nama događa. Sigurno je *važno tko smo*, kakvo iskustvo nosimo u sebi i s kojim očekivanjima i strahovanjima dolazimo. Koliko god mi to željeli, nije uvijek lagano susretati druge slobodno i bez računice. Susret je označen, da li dolazimo iskreno, puni očekivanja ili suzdržano. Važno je sadašnje stanje s kojim idemo u susret, ali i ono što duboko leži u životnim iskustvima. Susreti ostaju često na površini i ne diraju ono što nam leži duboko u životnim iskustvima ako nas ne pokreću i ne zaokupljaju. Svakako, *onaj drugi* jednako je važan kao i mi. Pogled prema drugom možemo zagradi. Dosta zavisi o tome tko nas susreće. Ako nas netko susreće s visoka, jedva imamo hrabrosti da u njemu tražimo partnera. Ako nas netko susreće suzdržano, onda jedva da možemo naći pristup jedan za drugoga. Drugi nam može razriješiti jezik. Može otvoriti nove vidike. Ako nas susreću ravnodušnost ili otvorenost ili prijateljstvo, susret se već dogodio. Treće je važno: što se sa mnom *nešto događa*, a time i s drugim. Upravo je to u susretima čudno: da mi poslije susreta rijetko idemo dalje takvi kakvi smo došli u njega. Ako i ostanemo na svojem stanovištu, onda smo se u njemu učvrstili. Možda smo poslije nekog susreta razočarani i potreseni, olakšani ili radosni: svakako se s nama nešto dogodilo što nemamo sami u rukama. I budući da to što se dogodilo nemamo u rukama, postaje jasno da smo životno upućeni na mnogo toga nasuprot nama, a time uvijek i na nove susrete.

Susret je nešto darovano pa treba učiti da se bude dostojan susreta. Svatko ima naime šansu susreta. Sve moguće može ga sresti i pogoditi. Suprotstavljamo se susretima zato što upravo želimo promisliti o susretima koji se događaju mnogo puta s ljudima i životnim situacijama. Susreti su postali gotovo nešto tako samo po sebi razumljivo kao što je disanje.¹⁵ A znamo da upravo disanje nije samo po sebi razumljivo. Disati mogu smireno i duboko kad doživim sreću i zadovoljstvo. Disanje može biti površno ili kratko. Ne radi se ovdje međutim o prostorno-vremenskoj, nego o kvalitet-

noj mjeri. Kako disanje tako i susret pripada *osnovnim uvjetima života*. Postoje naime susreti koji traju samo djelić sekunde, a ipak mogu promijeniti sav život. Susret se može ostvariti ako se dadnem susresti. Susret se znade dogoditi bez mojeg doprinosa. Riječ ili događaj može me sresti i pogoditi. Susret ovisi o spremnosti. Često može dobro uspjati i bez velikog napora i protiv očekivanja. Tako susret pripada prostoru obdarenosti. Takav se susret događa kad se ne utjeruje i obavezuje, nego se živi u ozračju otvorenosti. Susret se događa kada imam vremena. Da bi se ušlo u razgovor, potrebno je vrijeme i prije svega toplina. Ako partner neće govoriti o svojim problemima, ne smije se siliti da to napravi. U susretu treba biti sasvim tu. Nikako nije dobro razvijati sposobnosti da *više stvari činimo istodobno*.¹⁶ Mnogostruki je susret u isto vrijeme proturječe u sebi samom; naime, susret uvijek isključuje druge i susret je to ispravniji čim je neposredniji i isključiviji. Gdje jedan čovjek stupa odlučnije, tu drugi gubi težinu. I ako netko tvrdi da mu je više ljudi istodobno pristupilo, dokazuje da to nije bilo odlučno. Više je susreta moguće doživjeti, ali u vremenskom razmaku. U susretu nam se znade dogoditi da spoznamo da je sve drugo postalo drugorazredno, jer treba me čovjek i to što govori, mene pogađa. Njegova molba postaje moja vlastita molba. Susrete poznaje svako čovjekovo *razdoblje života*.¹⁷ Već kao *dijete* imamo susrete i sami ih kao djeca stvaramo. Čini se da dijete susreće vrlo naravno. Djeca se doduše znadu pitati za razlike i uzroke, ali ona žive, vole se igrati, traže izmjeničnost. Mogu se diviti, otvoreni su za primanje. Njihovi su susreti život i njegov rast. *Mladima* se puno teže susretati: oni su u potrazi za velikim susretom. Imaju odveć gotove predodžbe o iskustvu nečeg novog. U susrete se treba upuštati jer inače se gubi odlučujući sastavni

14. Usp. V. WEYMANN, u: A. STEINER – V. WEYMANN, *Jesus Begegnungen*, Zürich-Köln, 1982, 11–13.

15. F. SAGEDER – R. EMRICH... susret obrađuju aktualno i životno, 74–79.

16. *ibd.*, 76.

17. *ibd.*, 75.

dio života. Mladi u traženju za izvanrednim iskustvima propuštaju tako često drage male mogućnosti i bježe u nadomjestak – susrete. I tu, u bijegu i odbijanju, prepušteni su tuđem određenju. Tako se stvarni susreti kao nešto izazovno i originalno ne obistinjuju. Susrete tražimo i *radi korisnosti* kako bismo nešto doživjeli i prenijeli drugima, osobito ako vršimo određenu ulogu i službu u obitelji, društvu ili Crkvi. Čovjek u lutanju i bez zavičaja ne povlači se ni danas u toranj individualnosti od slonove kosti, nego mnogo više traži priznanja i potvrdu u prolaznim kontaktima koji se ostvaruju u susretu gdje za svoje životne okolnosti traže okrilje ljudske blizine. Čovjek se *daruje* u susretu i samo u susretu može doći do drugoga, a po drugome i bolje do sebe. U susretu je sve sadržajno bezazleno. Susret je unutarnji doživljaj stvarnosti koja se suprotstavila čovjeku i po kojoj je on postavljen u pitanje. Susret označava proces u kojem se unutarnja bit zapaljuje. Susret u strogom smislu znači uvijek egzistencijalni susret. U susretu je važno da li je čovjek pogođen. Život treba mijenjati. Smije se biti potresen. Nijedan susret nije proračunat ni konačno slučajan. Usmjeren je samo na ono veće makar je susret stvar jednostavnosti. U susretu treba naime doći do osobnog kontakta, veza i stanja međusobnog zajedništva.

O susretu se govori radi kateheze. Želi se dati pastoralna orijentacija. Dobro je da pastoralna teologija i katehetika ne izgube iz vida da psihologija i druge aktualne metodološke discipline nisu odlučne za nagovještaj, a još manje za rast kršćanskog nauka. Treba poznavati spoznaje i dostignuća antropoloških znanosti i biblijsko-teološki pristup ih pretpostavlja, ali one ne zamjenjuju spasenjske sadržaje.¹⁸ *Biblija i dalje ostaje fundament* ne samo vjerskih izričaja nego i prokušani prostor i put do njih. I Bibliju trebamo uvrstiti u sredstva naviještanja. Panoramske obrade, veliki pregledi ili sinteze ne koriste puno, nego konkretno *izlaganje kratkih i sržnih cjelina i konkretnih tekstova*. Biblijski izričaji imaju i za naše vrijeme važnost. U Bibliji etičari mogu naći svjetla za pitanja današnjice. Za ono svakidašnje i obično ona je mjerodavna danas kao i prije. I čini se da uistinu treba poći od običnog zbl-

žavanja kakvo se događa u susretu, dijalogu, prijateljstvu, pozivu i nasljedovanju. Put od života vodi, vjerski gledano, biblijskoj objavi. Kod Isusa već imamo *svu dubinu ostvarenja susreta*. Tako možemo dobiti nov uvid i pravo polazište za današnji susret pa i onaj kakav se događa na vjeronaučnim okupljanjima osobito u katehizaciji. Biblijski pastoral i kateheza moraju biti vjerni i dosljedni pa makar izgledali tvrđi i zakonski. Oni se pozivaju na Božju riječ i žele „da čovjek Božji bude vrstan, za svako dobro djelo podoban” (2. Tim 3,17). Svako područje našeg života u ovom ili onom obliku dotaknuto je u Svetom pismu. No trebamo znati da je Isus Krist umro i uskrsnuo da bi riješio naše probleme. Kršćani, dionici međusobnog crkvenog i Božjeg zajedništva, po susretima produbljuju Božje sinovstvo i međusobno zajedništvo. Bog nam je dakle i blizak i dalek. *Čovjek kao slika Božja* s Bogom je u vezi. On je sličnost njegova kada se saopćava i susreće. Imamo iskustvenu potvrdu Božje sličnosti.¹⁹ Božja sličnost ostvaruje se u čovjekovom biću i djelovanju. Ali kako je sa susretima Boga u svijetu? Može li čovjek u životu susresti Boga? Čovjek predstavlja Boga kao što slika ili kip predstavljaju neku određenu osobu. Postoji sličnost i razlika. U tome i jest veličina. Čovjek je u svojem djelovanju i dinamičko biće. Mt 16,25: „Tko hoće život svoj spasiti, izgubit će ga, a tko izgubi život svoj poradi mene, naći će ga”, rijetko dira, ali u ljudskom religioznom odnosu ta je riječ ključna za razumijevanje čovjekovog života.²⁰ U susretu se ostvaruje sadržaj ove rečenice. U djelu je ostvarenje, i makar se prividno gubi, u stvari se dobiva. Čovjek nije velik i važan u sebi, nego u drugome i za drugoga. On to postaje i sam kad nije sebičan. Čovjek se kreće u svijetu objekata. Bog nije dostupan. Ali tu postoji i neka Pratajna i Pratemelj koji u ovom svijetu djeluje.²¹ Božje je djelovanje prisutno, možemo ga susresti, njemu možemo pristupiti ljubavlju, žrt-

18. Usp. J.E. DAMS, ... 7.

19. Usp. I. FUČEK, *Mladima odgovaram*,... 184.

20. R. GUARDINI – O.F. BOLLNOW, ... 20.

21. Usp. I. FUČEK, *Mladima odgovaram*,... 186.

vom i predanjem. Sigurno, mi kršćani imamo posla s božanskim. Imamo znakove i vjeru. Ali to Boga još ne izriče, nego tek pokazuje. On je svuda. On je više i dublje. On je srce našeg srca, djelitelj naše sudbine i povijesti. Njega mogu naime susresti. Ipak je teško *komunicirati* s transcendentnim Bogom,²² ali čini se da je to moguće brzo i lako u razgovoru s uskrsnulim i prisutnim Kristom. Ta je lakoća još izrazitija kad se govori s Isusom u euharistiji. U molitvi Isusa osjećamo neposredno kao stvarno i blisko biće, kao dobrog prijatelja. Rekli smo da je susret izmjena prijateljstva s Bogom. Susret teži da bude svaki put sve jednostavniji, dublji i posvojniji. Postoji naime stvarnost odnosa koja po redu susreta rađa ljubav, a ljubav sjedinjuje. Sudbina i savršenstvo susreta jest stoga jedinstvo. Kao kršćani možemo se zanimati za bratske susrete sa smjerovima duhovnih gibanja:²³ tu je ateizam s kojim postoji suradnja u skromnosti, pa humanizam gdje teolog doprinosi etičkim vidicima. I onda je tu egzistencijalizam koji pokazuje veliki interes za čovjekovo stanje i život.

SUSRET SA STAROZAVJETNIM LIKOVIMA

U povijesti je moguć susret. Nije to isto kao susret sa živim čovjekom. Moguće je dakako susresti i povijesnu osobu. Poznavati neku stvar ili *događaj prošlosti* bez interesa ništa ne znači. Važno je upravo doživjeti pravi susret s takvim duševnim svijetom. Ići u prošlost još nas ne pogađa i ne mijenja. Ali bavljenje prošlim događajima i ljudima može biti prostor istinskih susreta. Važan je onaj tko nam prošlost *posreduje*. Susret kao oživljavanje nečeg završenog i već dogođenog prije važniji je od same spoznaje i izobrazbe. Zato je odlučan lik posrednika: učitelja ili profesora. Krajolik moram naime pogledati, ali moram imati i uvid u povijest prije nego je doživim u praktičnoj primjeni. To ipak ostaje općenito, a susret s nečim općenitim ostaje besmisao. Zato i jest teško govoriti o susretu s poviješću. Možda je okolnost lakša kad se radi o nekom *povijesnom liku*. Put do životne aktualizacije već je lakši. Ne radi se dakle o nekom povijesnom obliku

događanja, već o susretu nekoga tko je živio i mijenjao. Tu je onda i danas moguć unutarnji proces koji mijenja, preobražava i stvara nov odnos i vrednovanje sebe, svijeta i drugih. Čovjek u traženju, katastrofalne i tragične pogođenosti, ljubav i sreća već su kao stvarnost toliko puta doživljeni da mogu poslužiti kao povod za daljnji susret. Pokušaj svetog Augustina npr. da nađe sebe samog uistinu je povezano s njegovom krizom.²⁴ I u toj životnoj fazi otkriva nanovo značenje ljudske bliskosti iz prošlosti. Nekada doživljeno prijateljstvo dobiva odlučno značenje. Što se pri tom događa, jest sreća i patnja susreta. Tek sada on doživljava i primjenjuje na svoj život nekadašnje prijateljstvo.

Govoriti o *susretima u Starom zavjetu* znači poći u prošlost. I ondje je susret moguć. Stoga velike događaje i likove, ali i one manje poznate treba prikazati u trenucima susreta. To su već ostvareni susreti. No kao objavljena Božja riječ oni i danas djeluju. Djeluju i po današnjem susretu kojem pripadaju barem dvije osobe. Jedna može doći iz Starog zavjeta, a druga je današnji čovjek. I tu je moguć susret i iskustvo. Treba doživjeti neke likove Starog Zavjeta i oni nas mogu pratiti. Susret sa starozavjetnim događajem ili likom svakako u svoje bavljenje mora uračunati okolnost da je tu posrijedi duga predaja i prilagodba. Tu postoji i harmonizacija s poviješću Izraela. No gdje se radi o osobnim doživljajima i susretima s Bogom ili o ostvarenim ljudskim susretima, tu je ostalo ono izvorno. Susret je događaj pogođenosti i otkrića osobnog mjesta u svijetu i pred Bogom, a to uvijek ostaje nepatvoreno i izvorno. Tu su naglašeni i razum i volja. Povijesno-kritička metoda tu može samo secirati, ali ne može uništiti susret koji se zbio na početku, a onda živio u novim utjelovljenjima. I za Novi zavjet dobro je znati da nije na prvom mjestu povijesnost kronike Isusa iz Nazareta, već se radi o praktičnoj primjeni i dubokom osvjeđenju

22. Usp. I. LARRAÑAGA pristupa susretu kao molitvi, 206; 300–310.

23. Usp. I. FUČEK, *Kršćanska zrelost na ispitu današnjice*,... 56–60.

24. A. AUGUSTIN, ... 170–172 i E. BISER, ... 21

čenju mlade Crkve koja zasniva svoju vjeru na Isusu Kristu, svjedočanstvu apostola i na životnim odnosima među članovima – vjernicima kršćanske prazajednice. U Bibliji se susreću čudne stvari, pa se uistinu može reći da je tako to bilo i kod mene. Sreo sam Boga. Ali nisam li često nailazio na zidove prepreka kad sam ga sreo? A ionako sam samo jedan prosječni čovjek. Imam li antenu za Boga? Ili tu ostaju barijere i ograničenja za susret?

Tekstovi Starog zavjeta nisu dakle komponente prošlosti, nego su komunikacijske ponude sadašnjosti. Oni su upućeni nama. Tako npr. Ps 22 govori jasno o tužbi Izraela. Ali kad molim i usvajam tu molitvu, onda je čujem kao kršćanin, na Kristova usta na križu, što mi je u ovom slučaju olakšanje da je posvojim kao prvi susret događanja patnika pred Bogom. Događa se neka vrsta pravog novog susreta i aktualne stvarnosti.

Samo ime Boga „Jahve” *nadovezuje se na povijest susreta*: Bog otaca vidi sadašnju patnju naroda (Izl 3). Uistinu, Božja sloboda u blizini i skrivenosti, njegova kompetencija obećanja i iznenadnog ispunjenja nužni su moment u vremenu i povijesti susreta Boga i čovjeka.²⁵ Bog i dalje ostaje beskonačno neraspoloživ subjekt susreta i povijesti s Izraelom. Značajna praznina i zaborav u Izraelcima nije nikakva apsurdna praznina, nego mogućnost da bi Bog htio zasnovati s ljudima i čovječanstvom spasonosni susret i to u vremenitosti i svjetskosti. U susretu Boga s Mojsijem i u cijelom izlasku znamo da je Bog izabranim ljudima naklon o čemu postoji svjedočanstvo susreta.

Susresti Kajina izgleda neobično. Ne radi se o prvom susretu s njim. Svi ga znamo, ali sigurno s predrasudama. Susret s njim jest kontrola i možda korektura. Samo nas jednom susreće i to u Post 4, dok se sva ostala mjesta vraćaju na to mjesto. Znamo Kajinov ishod, ali ovdje ga susrećemo od početka, ako je kao takav uopće moguć.²⁶

Post 4: *Abel postane stočar, a Kajin zemljoradnik. I jednoga dana Kajin prinese Jahvi žrtvu od zemaljskih plodova. A prinese i Abel od prvine svoje stoke... Jahve milostivo pogleda... a na Kajina i žrtvu njegovu ni pogleda ne svrati.*

Stoga se Kajin veoma razljuti i lice mu se namrgodi. I Jahve reče Kajinu: „Zašto si ljut? Zašto ti je lice namrgođeno? Jer ako pravo radiš, vedrinom odsijevaš. A ne radiš li pravo, grijeh ti je kao zvijer na pragu što na te vreba; još mu se možeš oduprijeti.” Kajin pak reče svoje bratu Abelu: „Hajdemo van!” I našavši se na polju, Kajin skoči na brata Abela te ga ubi. Potom Jahve upita Kajina: „Gdje ti je brat Abel?” „Ne znam – odgovori – zar sam ja čuvar brata svoga?” Jahve nastavi: „Što si učinio? Slušaj! Krv brata tvoga iz zemlje k meni više. Stoga proklet budi... Obradivati ćeš zemlju, ali ti neće davati svoga roda. Vječni ćeš skitalica na zemlji biti!” A Kajin reče Jahvi: „Kazna je moja odviše teška... Tko me god nađe može me ubiti!” A Jahve mu reče: „Ne! Nego tko ubije Kajina, sedmerostruka osveta na njemu će se izvršiti!” I Jahve stavi znak na Kajina da ga tko, našavši ga, ne ubije...

Situacija između braće ne proizlazi iz različitih zanimanja, nego zbog primanja ili odbijanja žrtve. Spekulacija o razlogu većinom je uzaludna jer Bog jednostavno uskraćuje blagoslov. Neuspjeh je sudbonosan i uzrokom je konflikta. Kajin to zna i to mu se vidi. Sama Božja opomena baca probleme. Očito se radi o zakašnjelom tumačenju čina. Grijeh je pred vratima i vreba. Izdržati Božju slobodu bila bi mogućnost, i pravo ponašanje u tom stanju jest stav pobožnosti. Sam je zločin prikazan zgusnuto i mirno. Uzrok sukoba traži se u Bogu, no Abel je odstranjen.²⁷ Božje djelovanje nije objašnjivo. Ovdje opisan grijeh ima sličnosti s prvim grijehom praroditelja, no on je osobit: ima socijalnu stranu povrede, jer Kajin je htio odstraniti Abela. On to nije u stanju učiniti. Odstranio ga je iz života, ali sad više njegova krv. I tako Kajin prima osudu prognanog i nemirnog življenja. Njegova domovina „Nod” znači zemlja nestalnog života.²⁸ Kajin u opasno-

25. Usp. O. FUCHS, ... 15.

26. Usp. K. FOITZIK, ... 30–47.

27. Tako su i Josipova braća bila u stvari protiv oca Jakova, a brat Josip morao je biti odstranjen.

28. Usp. K. FOITZIK, ... 44.

sti od krvne osvete vidi posljedicu svojeg zločina. Ali Bog štiti ubojicu, stavlja mu zaštitni znak da ga tko ne ubije. Kajina možemo uzeti, što iz daljnjeg teksta slijedi, kao oca plemena, predstavnika sloja, starosjedioca seljaka ili nomada. Ljubomora i zavist na početku razdiru Kajina, mijenjaju njegovo lice i tjeraju na zlodjelo – ubojstvo. Sada na njihovo mjesto stupa krivnja. U početku u nutarnjem konfliktu stavljen mu je oprez, ali sada u krivnji i kazni ipak dobiva šansu da živi dalje. Slomljen u sebi, upućen je na Božju milost. U susretu s Kajinom ne možemo biti samo neutralni promatrači. U pravilu, stupamo spoznajno u susret, a nepostojanje informacija vodi nas u razmišljanja, koja međutim ne postoje u tekstu. Kajin nije kriv za nejednako postupanje. Postaje nam gotovo simpatičan. Krivnja nije ni kod izabranog ni kod odbijenog, nego je sudbinska. Mržnja, srdžba i resignacija neposredno su upućene Bogu, a direktno se strovaljuju na Abela. Ponavlja se slučaj postupaka roditelja prema sinovima: jedan često trpi zbog uspjeha drugoga, jer su jednostavno različiti. Ili na radu se ponavlja isti proces ponašanja: uz manje zalaganja onom drugom ide bolje. Možemo razumjeti reakciju, ali zločin nije rješenje i odgovor na problem različitosti, jer poslije obračuna Kajin je pred Bogom i bratom postavljen u pitanje. Zanimljivo je, u praktičnom bavljenju Kajinom, da se lakše identificiramo s Kajinom prije zlodjela, pa čak i s ubojicom, što nije slučaj s pomilovanim Kajinom. Znamo da je to jedina šansa da preživi. Susret s Kajinom može sada ispasti produbljen. Kajin nije više razbojnik. Čak na sebi spoznajemo Kajinove poteze. I predodžbu o Bogu mijenjamo, on slobodno i drukčije postupa s pojedincima. Vjerojatno nam kao Kajinu pada teško da budemo postojani prema Bogu koji u velikoj slobodi može djelovati nelogično. Susret ostavlja dosta otvorenih pitanja. Zato susreti upućuju na nove susrete. Važno je stvarnost susreta s Kajinom iskusiti, usprkos svemu, pod zaštitnim Božjim znakom ishoda.

Po početnom smještaju, opsegu i važnosti *Abraham pripada najpoznatijim likovima Starog zavjeta*. Postoji međutim opasnost da ga ne susrećemo jer mislimo da ga dovoljno poznajemo. Ipak, možemo ga susresti ponovno, oso-

bito u situacijama u kojima nam izdaleka nije poznat, ali nam je blizak. Opisi Abrahama protežu se na Post 12–23. Oni sadrže i razne pre-daje i, prema tome, paralele kao što su savez (Post 15; 17), Sara kao Abrahamova sestra u Egiptu i Geraru (Post 12; 20), umeci o Lotu, Sodomi i Gomori (Post 12–23) i dr. Ipak, u cijelom ciklusu radi se o Abrahamu, začetniku plemenskog života i praocu u najužem odnosu prema vjeri. Tako smijemo govoriti o njemu, susresti ga kao što je on susretao druge i Boga. Kao svaki susret, tako i susret s likovima Starog zavjeta i sa samim Abrahamom nije do zadnjega planiran. Dakako da povijesno-kritički upiti imaju za susret s biblijskim likovima odlučno značenje. Bez tog metodičkog pomagala susret bi mogao biti olako samosusret. U susretu nas naime povijesno-kritička metoda čuva da partnera olako ne smjestimo u druge životne situacije, da mu ne podmećemo strane namjere i da ga u stvari ne zloupotrebljavamo za vlastita iskustva.²⁹ Abraham i njegovo pleme imaju naime iskustvo da i Bog ide s njima da im on otvara budućnost. Inače ga jedva poznaju, ali to ih iskustvo nosi. Njihov je Bog s njima. To oni pripovijedaju i po tom iskustvu s Bogom oni ga po vodi plemena nazivaju Abrahamovim Bogom. Slično iskustvo vodi i do Izakovog Boga. Isti Bog bit će proširen i na Jakova. Različite doživljaje, ali ista osnovna iskustva pojedinih plemena, kasnije su generacije povezale u jedinstveno obiteljsko pripovijedanje i sva iskustva svode se na zajednički nazivnik vjere u Boga otaca.³⁰ Mi se ograničavamo ovdje na susret s Abrahamom. Želimo ga susresti u nekim bitnim i tipičnim životnim okolnostima. Abraham kao prvo ima zanimanje, posjed i obitelj. Mogao je živjeti i zaboraviti sve oko sebe i Boga. Ali on ne drži u samozadovoljstvu svoju sigurnost, nego *ide* s pouzdanjem kad ga Bog zove. Mnogo toga ostavlja i ide u tuđinu:

Post 12,1–2: *Jahve reče Abrahamu: „Idi iz zemlje svoje, iz zavičaja i doma očinskog, u*

29. ibd., 133.

30. ibd., 134.

krajeve koje ću ti pokazati. Velik ću narod od tebe učiniti, blagoslovit ću te, ime ću ti uzveličati, i sam ćeš biti blagoslov."

Ovdje imamo jezično remek djelo.³¹ Bog šalje u pokret, dalje na put. Stvarnost pokreta izražena je prvom riječi: Idi! Ta će riječ pratiti Abrahama i voditi svuda, a osobito do Boga. „Idi pred moje lice i budi čitav” (Post 17,1) ne govori više o početku, nego o hodu prema Bogu. Ne stati, ne zadovoljiti se, ići! Usprkos zapovijedi Abraham je dotad išao svojim i krivim putovima. Budi svoj, sav i nepocijepan – nije samo zahtjev, već stvaralačka riječ koja saveznički ispunjava obećanje potomstva. Abraham vjeruje i ide. Proces nade izvire od Boga. Nada međutim nije čovjekov projekt. Praćena je blagoslovom, a to je prije svega Božje prijateljstvo. I nije tu sve jasno, ali tu je Božja blizina i njezin jasnogovor: Idi! Bog ne pušta Abrahama: Ja sam s tobom. Da je to učinio, ne bi se znalo za Abrahama. Abrahamov odnos prema Bogu pravo je bogatstvo: tuži se, moli, raspravlja pa čak pogađa. Premda Abrahama prati evanđelje kao radosna poruka, on ima i svojih strahova.³²

Post 12,10–20: *Ali kad je zemljom zavladao glad, Abram se spusti u Egipat... reče svojoj ženi Saraji: „Znam da si lijepa žena. Kad te Egipćani vide, reći će: 'To je njegova žena', i mene će ubiti, a tebe na životu ostaviti. Nego, reci da si mi sestra, tako da i meni bude zbog tebe dobro i da, iz obzira prema tebi, poštede moj život.” Zbilja... Egipćani... odvedu ženu na faraonov dvor.*

Abrahamova nada nije stalna. Pred poteškoćom ruši se kao kuća od karata. On po svojem planira i svoju ženu Saru prepušta faraonovom haremu.³³ Na rodbinskom, susjedskom i međuljudskom planu on je pravedan pa čak velikodušan. Usprkos svađi i zavisti svojih i Lotovih pastira, Lotu daje na izbor:

Post 13: *... Zato Abram reče Lotu: „Neka ne bude svađe između mene i tebe, između pastira mojih i tvojih – ta mi smo braća!... Odvoji se od mene! Kreneš li ti na lijevo, ja ću nadesno;*

ako ćeš ti nadesno, ja ću nalijevo.” ... Lot izabere za se svu Jordansku nizinu i ode na istok.

Lotu pomaže i kao susjedu, a time i strancima, drugim ljudima. Prema njima je *socijalno čist*, čak odbija ratni plijen koji bi mu pripadao (Post 14). Zauzima se kod Boga za pravedne (Post 19). Kad je potrebno, sklapa i kupoprodajni ugovor za groblje (Post 23). *Prema ženi Sari* ipak je *popustljiv*. Čini kako ona traži. Kad nema potomstva, ona mu predlaže rješenje i daje mu egipatsku služavku Hagaru da s njome, u njezino ime, ima potomstva. On slijedi takav savjet. Ipak začuđuje kako ne štiti trudnu ženu, a ni kasnije *ne štiti majku s djetetom* (Post 16; 21). Pušta da stvari idu svojim tijekom. *Izakovo namjeravano žrtvovanje* izvanredno je važan trenutak Abrahamovog života. Nije tu pitanje da li Bog to smije tražiti, a mjesto Morija nije rezultat istraživanja. Naprotiv, radi se o trenutku natprosječne, gotovo genijalne nade koja stoji na kraju dugog procesa.³⁴ Abraham se vježbao u daru koji je primio i u tom činu Abraham se nadišao u nadi (Post 22). Ali tu je i Bog koji želi blagosloviti i pomoći.

*Susrete u Starom zavjetu moguće je nastaviti s velikim i manje poznatim likovima.*³⁵ Tako je moguć susret s Noom, likom iz biblijske prapovijesti, s njegovim prauvidima u ljudski život prilagođenima za susrete (Post 6–8). Izgleda čudno, ali u Abrahamovom ciklusu zanimljivo je susresti Lotovu ženu. Lotova obitelj mora bježati. Tjera ih tuđa pokvarenost i zlo. No ona se ne može odijeliti od doma i sadašnjosti (Post 19). U susretu s Jakovom postoje mnoge životne situacije i nedosljednosti, ali uvijek susret s Bogom. Radinošću ali i trikovima Jakov se probija kao moderan čovjek. On se suprotstavlja i Bogu. Upravo od njega ima

31. Tako tvrdi H. Haag.

32. Usp. C.M. MARTINI... 39–67; J. BOURS obrađuje lik Abrahama u meditacijama slika.

33. Slično postupa Abraham na paralelnom mjestu u Geraru kod kralja Abimeleka s isprikom da mu je Sara uistinu i s jedne strane roditelja sestra (Post 20).

34. A. KNER naziva Abrahama genijem nade, 25. Usp. kod J. Boursa njegove meditacije slika.

35. Usp. K. FOITZIK, ... 115–123.

slobodu, ima šansu, ali i nesigurnost. Njemu ne može izbjeći. Bog mu je vjeran, drži svoje obećanje. Uistinu, u ciklusu patrijarha Jakova imamo veliki susret (Post 25–35). Svjedočanstva o Rebeki, Jakovljevoj majci, također su zgodna za susret. Sretna je u braku, ali nejednaka simpatija prema sinovima donosi razdor u brak i obitelj. Prijevarena nije rješenje (Post 25–28). Josipova novela jesu izraelska iskustva koja se u susretu dadu proživjeti (Post 37–48). U susretu Bog poziva Mojsija na djelovanje: treba osloboditi narod iz egipatskog ropstva. Bog mu je u vodstvu naklon (Izl). Šaul je poput Kajina tragična figura. No on je određeniji povijesni lik. Susret je s njim otežan jer imamo izvanredno u ruhu tragičnosti. On je kralj, ali slomljen. U sukobu s Davidom sličan je Kajinu jer se s njime uspoređuje. Traži uputu i nosi nadu za rješenjem na dobro. Pristupa mu se bez predrasuda. Bujan Davidov život nudi mnoge susrete. Susrećemo ga kod Šaula. Moguće ga je susresti promatrajući njegove žene i sinove. Njegov je život moguće romanizirati. Bog vodi ljude koji se u njega pouzdavaju: susret s Rutom vodi do spoznanja da kod Boga postoji sreća i blagoslov do kojih se može doći po vjernom svakodnevnom služenju. Susret s Izaijom nije nimalo jednostavan jer pozvan je i poslan u iskustvu izvanredne pogođenosti, a govori iz sadašnjeg zbivanja za budućnost. Vlastiti i tuđi zapisi Jeremije olakšavaju susret s njime. Imamo njegove osobne ispovijesti. Kod njega ima više ekstremnih situacija pa iz prorokovog uvjerenja i razočaranja nastaju potresna iskustva. Susret s Jobom govori o susretu s patnjom. Traženje uzroka, nametanje krivnje još povećava bol. Nego, potrebna je pomoć. Bog također dolazi na pozornicu, ali samo kao blizina i supatnik. Jona je osobito dobro prilagođen za susret. I on susreće mornare, Nivljane i Boga. Najteža je njegova promjena. Proširenje susreta u Starom zavjetu nije moguće zaokružiti jer ima ih koliko i autentičnih ostvarenih susreta.

ISUSOVI SUSRETI

U *Isusovim susretima* nailazimo na ljudska iskustva gdje se dotiču osnovne situacije čovjeka polazišta

kovog života. Njegovi susreti nisu samo konstatacija životne stvarnosti nego vode u život. U Evanđeljima se naime ne radi o posebnim dijelovima koje bismo mogli literarno kritički izdvojiti. Elementi susreta prisutni su u cijelom Evanđelju: radi se i o zblizenju i o zajedništvu, radi se o otvorenim i slobodnim izmjenama u primanju i davanju. Ipak ima karakteristika koje su evanđeoskim susretima jednake. Imamo pojedince ili grupe koji susreću Isusa. Međutim, taj je susret običan. Ne uzimamo takav susret kad je povezan s čudom, egzorcizmom. Ovdje susret samo prethodi velikoj zahvaćenosti i daru. Susretom se ovdje također ne smatraju prisposobe koje poučavaju i približavaju Božju vladavinu. Važno je da u susretu dođe do *razgovora između Isusa i partnera*. Susret se događa na raznim stupnjevima intenzivnosti. Govori se o određenim pitanjima. To su katkada školski pristupi. Partneri su izdvojeni pojedinci ili grupe i ne pripadaju krugu učenika ili neprijatelja. U susretu imamo govornu kulturu jezika. No kad je ona tako razvijena da se vidi pravo umijeće, onda je bolje govoriti o dijalogu, gdje se gotovo naivno pa i umjetno i progresivno vodi susret koji nije konstrukcija nego neočekivano i životno događanje kako nam je preneseno u razgovoru. To je daljnje ograničenje susreta. Isus je u susretima prema svojim partnerima otvoren i prije svega blizak. On nastupa partnerski prema sugovornicima. Svojim razgovorom a još više zauzetošću uvodi u *nove horizonte misli i životnih mogućnosti*. On svojim postupkom započinje unutarnji proces, oni reaguju i odlučuju se.

Možemo navesti tri razloga zašto pripovjedači – evanđelisti prenose susrete:³⁶

– Isusovi susreti jesu mjesto i put susreta s Bogom;

– partneri: slušači i čitači dobivaju uvid u svoju situaciju;

– postoji nadahnuće za ispravno ponašanje.

Općenito znamo da se Isus pokazuje otvoreno i skriveno. Ljudi misle da sve znaju o njemu, a opet vide da je drukčiji. Predrasude i krivi strah sprečavaju ostvarenje pravog susreta. Zato Isus ne može susresti gerazenske stanovni-

36. A. STEINER, ... 16–17.

ke (Mk 5,1–20), ali ni svoje zemljake Židove o kojima se često govori u Evanđelju. *Susret može biti i uskraćen kao što je to slučaj u Nazaretu (Mk 6,1–6).*³⁷ Isusovi zemljaci ne znaju i ne žele susresti Isusa u novoj životnoj okolnosti. U procesu njegovog rasta svi ga pomalo napuštaju i ne prihvaćaju. Sumnjom i nevjerojatelno ga religiozni vođe (Mk 3), njegova vlastita obitelj živi na odstojanju od njega (Mk 3), tako i njegovi mještani (Mk 6), a konačno će i njegovi učenici doći u to stanje (Mk 8). Bliži se jeruzalemska osuda i raspeće pa se sablazan križa već unaprijed širi i odbija.

Mk 6,1–8: *I otišavši odande, dođe u svoj zavičaj. A doprate ga učenici. I kada dođe subota, poče učiti u sinagogi. I mnogi, slušajući ga preneraženi, govorahu: „Odakle to ovome? Kakva li mu je mudrost dana? I kakva se to silna djela događaju po njegovim rukama? Nije li ovo zanatlija, sin Marijin, i brat Jakovljevi, i Josipovi, i Judini, i Šimunovi? I nisu li mu sestre ovdje među nama?” I sablažnjavahu se o njega. A Isus im govoraše: „Nije prorok bez časti doli u svom zavičaju i među rodbinom i u svom domu.” I ne mogaše ondje učiniti nijedno čudo, osim što ozdravi nekoliko nemoćnika stavivši ruke na njih. I čudio se njihovoj nevjerojateljnosti.*

Isus je dakle porijeklom iz Nazareta, malog židovskog mjesta u pokrajini Galileji. Tu je i sinagoga kao mjesto bogoslužnog susretanja u subotu. Po običaju, čitali su Zakon i Proroke. Sposobniji mještani i gosti držali su o pročitanim odlomcima nagovor. Tako je učinio i Isus. On potječe iz obitelji građevnog zanatlije, i sam je znao taj posao. Spominje se Isusova rodbina: majka, braća i sestre. Isus ne susreće istinski svoje ljude, zato nije u stanju učiniti nijedan znak svoje mesijanske moći. Nailazi na sumnje, nepovjerenje i odbijanje. Sve se protivi pravom susretu: Isus ne sili, ne pokazuje svoju moć, već djeluje u ozračju vjere i pouzdanja. Tako u ovom susretu postoji vjerna predaja o tajni nevjere. Isus djeluje, budi interes i čini čudesa. No njegovi najbliži uskraćuju mu privrženost i podršku. Zabacuju ga u zavičaj. Nazarećani su doduše iznenađeni Isusovom učenošću i moći. No Isus ima svijest proroka i mesije. Njemu se

pristupa vjerom, koja je uvjet njegovog djelovanja.

U Nazaretu ima dosta uvjeta za plodonosan susret. Tu je Isus, tu su njegovi učenici. I pravo je vrijeme, subota i mjesto, sinagoga. I Isus vodi riječi i budi početno divljenje, ali ubrzo nastupaju predrasude, sumnje i odbijanje. Izlaz je crn. Drugi gradovi također su ga odbijali: Korozain, Betsaida i Kafarnaum. Ali ovako opširno govori se samo ovdje gdje je Isus jasno i dobro poznat: ime, ljudi i život. Isus je odrastao u Nazaretu, bio je jednom integriran u mjesni život, no prije nekog je vremena otišao, susreo se s Ivanom Krstiteljem. On osobno naviješta i ima proročku mesijansku svijest. Kao takav i nastupa. On je učio, molio, ali to nije nigdje naučio. Naviješta naime Božje obećanje spasenja. Svoje stanovnike također želi uvjeriti i dobiti za tu novu stvarnost Božje vladavine. On njemu su već ponešto čuli. I on dolazi k njima. Oni su tu u većem broju. Budi se nada u oslobođenje od stranaca, dolazak blagostanja i mesijanske sreće. Isusova propovijed doimlje se stanovnika, nadilazi predodžbe seoske sredine. Fascinirao ih je način govora, učenost i moć. Možda će uistinu doći Bog i pomoći. Ali ubrzo dolaze pitanja. Nema poleta. Gdje je Isus to naučio. Otkuda mu sposobnost da ozdravlja? On je njihov zanatlija, susjed, kolega i rođak, ali da bude kralj i mesija? Znamo mu prijatelje, rodbinu i porijeklo. Pa to nije moguće! Kakve su to sile iza njega? Je li ga snašlo neko ludilo? Mesija dolazi iznenada, nepoznatog je porijekla i svakako treba doći odozgora. I dolazi odbijanje. Ograđuju se od onog što on govori. Dovoljno im je ono što znaju o njemu. Bila je čista iluzija što su se malo zanimali. Ide im na živce i smeta im, zato ga odbijaju nevjerojateljnosti.

To je potvrda općeg pravila: „Nemo propheta in patria sua”. I u Nazaretu je potvrđeno da ga njegovi ne primiše. Sud je konačan, sve je zatvoreno i nevjera je bila završetak. I danas se događa da se neka grupa ograđuje od nekoga tako da ono poznato i izvanredno reducira na već poznato i stereotipno.

---

37. *ibid.*, 57–74.

Isusa ne možemo više susresti kao kolegu i prijatelja, sumještanina i srodnika jer on je uskrsnuli, Sin Božji, u nebu i Božjoj blizini prisutni. Ali to nekako olako izgovaramo, kao da je to samo po sebi razumljivo. On i danas govori drukčije o braći, bližnjemu i drugome nego što mi mislimo. Kada ljudi kažu novo i izvanredno, mi to svedemo na staro. Novo je premalo izloženo i nije stavljeno u svjetlo. Novo se računa kao staro. I mislimo kao da bi Isus morao potvrđivati nadošlo kao sigurno i već poznato.

Na putu prema Jeruzalemu Isus ulazi u Jerihon. Vjerojatno su s njime apostoli. On susreće ljude, a znamo i za *susret sa Zakejem*. Tu su uz njega također siromasi i prevareni.

Lk 19,1–10: *I uđe u Jerihon. Dok je njime prolazio, eto čovjeka imenom Zakej. Bijaše on nadcarinik, i to bogat. Želio je vidjeti tko je to Isus, ali ne mogaše od mnoštva jer je bio niska stasa. Potrča naprijed, pope se na smokvu da ga vidi jer je onuda imao proći. Kad Isus dođe na to mjesto, pogleda gore i reče mu: „Zakeju, žurno siđi! Danas mi je proboraviti u tvojoj kući”. On žurno siđe i primi ga sav radostan. A svi koji to vidješe, stadoše mrmljati: „Čovjeku se grešniku svratio!” A Zakej usta i reče Gospodinu: „Evo, Gospodine, polovicu svog imanja dajem siromasima! A ako sam koga u čemu prevario, vraćam četverostruko.” Reče mu na to Isus: „Danas je došlo spasenje ovoj kući, jer i on je sin Abrahamov! Ta Sin Čovječji dođe potražiti i spasiti izgubljeno!”*

Jerihon je čvorište i gotovo pogranično mjesto i zato je sigurno bilo za carinu unosno i Rimljani su morali tražiti visoku najamninu. Zakej u Rimljanima ima partnere više od sebe, a trebao je kao nadglednik jake i spretne dionike u poslu. Zakejev položaj nije bio jednostavan, tako da je teško vrednovati njegovo stanje. Politički je sumnjiv, religiozno se izlaže više nego je životno potrebno i dužno, ekonomski mu je odnos u proturječju, a društveno ponašanje sporno.³⁸ Zato se ne treba čuditi ako je ljudima smetalo i sablažnjavalo ih Isusovo ponašanje prema njemu. Bilo bi previše tvrditi da je Zakej htio susresti Isusa. On ga želi susresti

kao promatrač. Ali on traži odstojanje. Ako se Isus obraća Jerihoncima, njemu će se jedva obratiti. Radoznalost ga čini snalažljivim, tako se penje na drvo. Htio ga je vidjeti, ali da ga ne prepozna. Dosta je blizu da zadovolji svoj interes. Zakej je komičan lik i scena budi humor. Zakej ovdje riskira da doživi blamažu. On se ponaša kao dijete. Zakej je spretan, čini ono što je u toj situaciji moguće. I upravo je tu otkriven, izvučen iz odstojanja i stavljen u centar pažnje. Isus ga poziva, nudi mu se za gosta kao prijatelj. I on izlazi iz izolacije, prelazi sve obzire i s radošću ga prima. Odlučno je da se Isus Zakeju približava iskreno i oslobodilački, a ne s predbacivanjem ili moralnim apelima. U susretu koji mu je podaren, nije više osuđen da bude sam sebi bližnji, već je oslobođen za druge. A lako se daje zaključiti u kakvim je okolnostima živio Zakej. Tu su osobe, likovi, grupe i odnosi koji su uvjetovali njegov život. Što Zakej donosi u susret, što i tko je Isus i kakav Zakej odlazi iz tog susreta?

Sve se događa u Jerihonu. To je carinsko područje. Rimska uprava tražila je određene carinske dadžbine i tko je od domaćih više ponudio, preuzeo je onda utjerivanje carine. Trebalo je podmiriti državne troškove, uvozne, izlazne i prolazne carine, a kako će on povratiti tu sumu, bilo je prepušteno njegovoj spretnosti i rafiniranosti. Kad se po židovskom zakonu nešto nadoknađivalo, trebalo je nadodati petinu više. Zakej se toga ne drži, nego je velikodušan i darežljiv, prije svega zbog prijašnje nepravde, dok je novac za njega bio sredstvo pritiska, vlasti i egoizma. Zakej se međutim obraća Isusu, Bogu i poprima nov odnos prema stvarima i ljudima. Uistinu otvoreno mu je srce i ruke. Zakejevu priču imamo samo kod Luke. Želi reći da Isus ima poziv za prezrene ljude. Vrijedni su sažaljenja. Ali nema ni prave isprike jer ljudi koji su vršili taj poziv nisu bez razloga bili omraženi. Išli su u red razbojnika i lopova. I nitko nije bio siguran da će ostati od njih pošteđen. Drugi su iskorištavani kao plijen i žrtva. Ljudima smeta da Isus želi u goste Zakeju, čov-

38. Usp. V. WEYMANN, u: A. STEINER–V. WEYMANN, *Jesus Begegnungen*,... 23.

jeku koji se diskvalificirao kao da se nije ništa dogodilo. A nepravda je učinjena onima koji su povrijeđeni. Kako da se događa „Umwertung aller Werte“? I zato to prevrednovanje budi kritiku prema Bogu i takvom Isusovom ponašanju. Isus se dakle navratio grešniku višestruko upletenom u grijeh. Trebalo bi samo nadoknaditi štetu i nadodati petinu i opet bi sve bilo izglađeno. Grijeh ne pogađa samo ponašanje i djelovanje već i čovjekovo biće i on je bio vlastiti zatvorenik bez odnosa prema Bogu i drugim ljudima. I takvog Isus susreće iskreno i slobodno, dolazi mu kao prijatelj i gost. Čovjek je u krivici i u Isusu, izvoru života, dolazi mu *tajna oslobodilačkog susreta*.³⁹ Tu se događa spasenje. Zakej je bio ugrožen, ali sad je susreo slobodu i odjednom se nalazi u zajedništvu jer otvoren mu je novi život. I siromašni i prevareni su obdareni. Naravno da se ne govori kako se dalje razvija Zakejeva priča. Ali ona je na putu prema Jeruzalemu i križu. Isus Osloboditelj smeta Rimljanima i Židovima. Ali i križ će biti znak susreta. Zakejeva povijest završava ispoviješću da je Isus, Sin Božji, došao spasiti izgubljeno, čime se priznaje Isusova nadmoć nasuprot ugroženosti. Imamo oslobodilački susret o snazi preobrazbe, o punomoći i Isusovoj tajni. Zakej je ekspanzionistički čovjek, ugledan i bogat, ali bez odnosa. Isus ga susreće i oslovljava, nadvladava njegovu neodnosnost. On se obraća njemu i želi znati kako se sve to njemu vraća. I tako opet dobiva pristup izvoru života. Za Zakeja je važno da ga ne susreće čovjek s bliskim predbacivanjima i apelima, nego iznenadnim povjerenjem. Isus je solidaran s izbačenima i isključenima. Zakej je živio na račun drugih, oduzeo im je slobodu, on postaje njegov vlastiti zatvorenik i sam je osuđen. Na djelu je oslobodilačka Isusova naklonost prema čovjeku koji razara druge živote, ali i sam svoj. Isus se ne boji njegovog ugroženog ponašanja, a još mu manje sve to predbacuje. U toj pocijepanosti on je bliži sebi samome i nije više osuđen da sam sebi bude svoj bližnji. Zakej je potaknut na odgovor i djelovanje iako ga Isus direktno ne oslovljava. Sva se iskrivljenja u Zakeju u jednom jedinom trenutku rasplinjuju. Tajna Isusovog susreta sastoji se u tome da ugroženomu daje nadu bratstva, a zarobljenomu slobodu. Zakej

se mijenja. Polovicu svoga imanjanja daje siromasima i četverostruko sve nadoknađuje. Nema više krivnje. Zakejev život sada postaje nov i pun obećanja. Ono prividno i neopozivo, iskvarena prošlost zaboravljeni su. Zakej postaje čak velikodušan. Namirio je štetu i dug te mijenja sve odnose. U strogom smislu, Zakej ne obračunava s prošlošću, prihvaća je i pri tom priznaje mogućnost da drugima postane brat i da čini dobro. Poslije susreta s Isusom jasno je da i u Zakeju postoji pouzdanje u Boga. Isuš se usuđuje učiniti nešto novo i tako Zakej postaje Abrahamovo dijete. Zarobljavao je i sam je bio rob. Ali sad susreće iskrenu i oslobodilačku naklonost. Uspostavlja se komunikacija za Isusa, Zakeja i ljude. Drugi mu postaje bliži nego što je on sam sebi. Tako njegov život postaje nov i pun obećanja.

*Popis susreta može ići tako daleko da je susret sve što daje poticaj iz Isusovih riječi i njegovih suvremenika.*⁴⁰ Sigurno je moguć meditativni susret, ali ima premalo elemenata za obradu stvarnosti susreta. Uostalom, naviještanje se služi raznim pomagalima u odnosu čovjeka prema Bogu: čudesa, prisposdobe, muka i dr. Zato se ipak dobro izdvojiti i ograničiti na susrete u užem smislu. Moguće je promatrati susret pod vidom spasonosne vjere. Objava je neophodna, ali ljudi trebaju prihvatiti spasenje što se događa u vjerskim susretima, gdje se ne misli na vjerska okupljanja, nego na ono što se događa u čovjekovom životnom vrednovanju. Imamo dakle Isusa Spasitelja i sebe ljude. Evanđelje ih promatra u odnosu susreta.⁴¹ Isus namjerava kod svojih partnera *provести korjenitu promjenu*. Isus propovijeda sakupljenom mnoštvu da bi ga po slušanju svojih riječi oslobodio raznih nevolja (Lk 6). Treba ga prihvatiti otvoreno poput djece (Mk 10). Poticaju vjere odgovara se preporodom (Iv 3). Vjerska je mudrost znati izabrati ono najvažnije u životu (Lk 10). Po Isusu nema straha u dubokoj reviziji života (Iv 4) koja omogućuje oprostjenje (Lk 7), mi-

39. ibd., 26.

40. Tako govori o Isusovim susretima F. MORGENSEHWEIS,...

41. Usp. G. PERA, ... *L'annuncio di salvezza: predicazione e incontri...*

jenja navike na radikalni način (Lk 19) i u osobitim trenucima potpuni zaborav i odreknuće sebe i svojih potreba radi Boga (Mk 10). Ovaj izbor nije slučajni, nego želi povesti dinamikom Kristovih potreba. A obnova kateheze svakako se svodi na činjenicu da je Krist živo središte naše vjere, pa prema tome i katehetskog naviještanja. Jasno da je u katehezi riječi dobro ilustrirati slikama, bilo biblijskim shematskim ili kasnijim umjetničkim ostvarenjima ili prizorima iz naših dana. Tako se bolje uoči i prosudi životna situacija i lakše se krene na djelovanje. *A izvanrednosti nam pruža dovoljno život* gdje opet možemo govoriti o susretima u evanđelju.⁴⁸ Tako imamo oslobodilački susret (Mk 19 – Zakej). Susret koji iznenađuje sve uzvanike kod Šimuna na večeri kad dolazi Marija, nekadašnja grešnica (Lk 7). Na religioznom području svatko od nas može postati zapreka na putu susreta prema Bogu. Ali isto tako može biti i putokaz. Ivan je npr. bio most po kojem su njegovi učenici našli put do Isusa (Ivan i sinoptici). Isusa mogu odbiti i uskratiti mu susret kao u Nazaretu (Mk 6). Susret može biti zamka i podvala, pa namješteni susret samo djelomice djeluje na sudionike (Mk 12, porez; Iv 8, preljubnica). Susret može postati poziv kao kod bogatog mladića (Mk 10). Susret s Isusom može ohrabriti (Lk 24, učenici na putu u Emaus). Ovakav susret još lakše se pretiče u svakidašnji život. Pored sadržaja i slike moguće ih je inscenirati, moguće ih je ostvariti u pismu, crtici ili konkretnoj akciji. Tako evanđelje živi i pokreće. I pred Isusom je svatko njegov partner. Isus ne misli na mnoštvo i masu, nego na pojedinca i njegovo dobro. Već u našem jeziku etimološka vrijednost susreta (sresti – sreća) upućuje na sreću i blaženstvo kao početak i cilj.

LITERATURA:

- ADAMS, JAY E., *Seelsorge mit der Bibel*, Eine praktische Anleitung, Giessen–Basel, 1978, (prijevod).
 AUGUSTIN, AURELIJE, *Ispovijesti*, Zagreb, 1974, (prijevod).
 BISER, EUGEN, *Glaubensvollzug und Sinnfindung*, osobito: 3. Glaube und Bekehrung, 1980.
 MORGENSCHWEIS, FRITZ, *Begegnungen*, Biblische Impulse, Regensburg, 1978.

- BOROS, LADISLAUS, *Im Menschen Gott begegnen*, Mainz, 1967.
 DETTLOFF, WERNER, *Begegnung im Wort*, Gedanken aus einem Gespräch mit Romano Guardini über das Diskutieren, u: *Begegnung*, Beiträge zu einer Hermeneutik des theologischen Gesprächs (Fries – Festschrift), 761–764.
 FOITZIK, KARL, *Spiegelbilder*, Begegnungen mit Gestalten des Alten Testaments, München, 1980.
 FROSSARD, ANDRÉ, *Bog postoji, ja sam ga susreo*, Zagreb, 1971, (prijevod).
 FUCHS, OTTMAR, *Von Gott predigen*, Überlegungen, Anleitungen, Beispiele. Mit Beiträgen von evangelischen und katholischen Theologen, Gütersloh, 1984.
 FUČEK, IVAN, *Kršćanska zrelost na ispitu današnjice*, Zagreb, 1973.
 FUČEK, IVAN, *Mladima odgovaram*, Zagreb, 1977.
 GUARDINI, ROMANO – BELLNOW, OTTO FR., *Begegnung und Bildung*, Würzburg, 1969².
 HEGERFELD–RECKERT, ANNELIE – RECKERT, WERNER, *Bring den Stein ins Rollen*, Gebete zum Mut-machen für junge Menschen, Regensburg, 1983.
 KIRCHE UND RELIGIONEN – *Begegnung und Dialog*, Sv. I: Jesus in den Weltreligionen, St. Ottilien, 1981.
 KNER, ANTON, *Wir heissen euch hoffen*, Ulm, 1979.
 KRENZER, FERDINAND – PAVIĆ, IVAN, *Naša vjera*, Informacije za odrasle, Zagreb, 1983², (prijevod i obrada).
 LARRAÑAGA, IGNACIO, *Mostrami il tuo volto*, Roma, 1984, (prijevod).
 MARTINI, CARLO M., *Abramo*, Nostro padre nella fede, Roma, 1981.
 Noviji komentari u Mk, Lk i Post (The Jerome Biblical Commentary, ATD i NTD, Gnilka, Grundmann, Pesch i Schmid).
 PERA, GUERRINO, *Quadri Nuovo Testamento, Serie II: L'annuncio di salvezza: predicazione e incontri*, Torino.
 Propovjednička građa, u: *Dienst am Wort*, Der Prediger und Katechet i Izvori (svesci: 1985); Meditacije slika kod J. Boursa.
 SAGEDER, FRANZ, – EMRICH, RUTH, *Jugend im Kirchenjahr*, Gottesdienste, Treffs, Begegnungen, Gespräche, Gruppenstunden, Freizeiten, München, 1978.
 STEINER, ANTON – WEYMANN, VOLKER, *Jesus Begegnungen*, Sv. I: Bibelarbeit in der Gemeinde, Zürich–Köln, 1982.
 Tekstovi: Biblija – Stvarnost; NZ – KS (Duda – Fućak).
 CONGAR, Y.M., *De la Rencontre come Mystère*, u: *Begegnung*, Beiträge zu einer Hermeneutik des theologischen Gesprächs, Izd. Max Seckler i dr., Festschrift zu Fries, Graz–Wien–Köln.
 HUFNAGEL, A., *Begegnung mit der Wahrheit*, ibd.
 KLEIN, L., *Über den Ort der Begegnung*, ibd.

42. Usp. A. STEINER – V. WEYMANN, *Jesus Begegnungen...*